

به نام آنکه هستی از عدم کرد
زال علم جاری از قلم کرد
به نور خود چراغ دانش افروخت
به انسان شیوه دانایی آموخت

از نظر اعتبارات و ارزش علمی

۹۷

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده حقوق

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته حقوق بین الملل

عنوان

نحوه نظارت بر حسن اجرای تعهدات مربوط به
میثاقهای بین المللی حقوق بشر

استاد راهنما

جناب آقای دکتر ابراهیم بیگ زاده

014985

استاد مشاور

جناب آقای دکتر سید جمال سیفی

نگارش

شهرام شیخانی نژاد فلاح

۳۸۰۰۷ خرداد ۱۳۸۰

تقدیم به

پدر و مادر مهربان

و

همسر و فرزند عزیزم

«... آن آزادی که مردم این همه مشتاق و طالبش هستند
در عمل چیزی نیست جز داشتن امنیت در زیر سایه
قانون...»

ماکیاول، تاریخ فلورانس، کتاب چهارم، فصل اول

«... شهروان اگر عاقل باشند همیشه احترام قانون را
رعایت خواهند کرد. زیرا اتباع کشور، موقعی که از
حکومت خود راضی باشند دیگر به فکر تحصیل
هیچگونه آزادی دیگر نمی‌افتند...»

ماکیاول، گفتارها، کتاب سوم، فصل ۵

«... اگر شهریاری امنیت عمومی شهروندان را تأمین
کند و قوانینی را که خود وضع کرده یا از گذشتگان تحویل
گرفته، به طور دقیق و بی‌غرضانه اجرا نماید، اتباعش
کاملاً از سرنوشت خود راضی خواهند بود و دست به
هیچ‌گونه طغیان و آشوب نخواهند زد...»

ماکیاول، گفتارها، کتاب اول، فصل ۵۸

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۱۵	بخش اول: نحوه نظارت بر میثاقهای بین المللی حقوق بشر در نظام قراردادی
۱۷	فصل اول - نهادهای نظارتی میثاقها، ساختار، وضعیت و ماهیت این نهادها
۱۷	گفتار اول - ساختار و صلاحیت نهادهای نظارتی میثاقها
۱۸	الف - کمیته حقوق بشر
۱۸	۱ - ساختار
۱۹	۲ - آیین کار
۲۳	۳ - وظایف و صلاحیتهای
۲۵	ب - کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۲۵	۱ - ساختار
۲۸	۲ - آیین کار
۳۴	۳ - وظایف و صلاحیتهای
۳۵	گفتار دوم - وضعیت نهادهای نظارتی میثاقها
۳۸	گفتار سوم - ماهیت نهادهای نظارتی میثاقها
۴۱	فصل دوم - شیوه نظارتی مشترک میثاقها
۴۳	گفتار اول - وضعیت و جایگاه شیوه بررسی گزارشهای ادواری دولتها (گزارشدهی) در نظام نظارتی میثاقها
۴۹	گفتار دوم - وظیفه و عملکرد نهادهای نظارتی میثاقها در این شیوه
۴۹	الف - وظیفه و عملکرد کمیتههای میثاقها در رابطه با بررسی گزارشات

۵۶	ب - عملکرد کمیته‌های میثاقها در برابر قصور از تعهد گذر شده‌ی
۶۱	ج - اقدامات تعقیبی کمیته‌ها
۶۵	گفتار سوم - ماهیت و ارزیابی این شیوه نظارتی
۷۳	فصل سوم - شیوه‌های نظارتی خاص میثاق حقوق مدنی و سیاسی
۷۳	گفتار اول - شیوه نظارتی رسیدگی به شکایات و اختلافات میان کشوری (سیستم مراجعه دولت به دولت)
۷۶	الف - صلاحیت کمیته حقوق بشر به موجب این شیوه نظارتی
۷۷	ب - مقررات کلی راجع به رسیدگی به اختلافات و شکایات میان کشوری
۷۷	۱ - شرایط اعمال این شیوه نظارتی
۷۹	۲ - وظیفه کمیته حقوق بشر و نحوه اعمال این شیوه نظارتی
۷۹	الف) ارائه مساعی جملیه
۸۰	ب) تشکیل کمیسیون سازش
۸۳	ج - ماهیت و ارزیابی این شیوه نظارتی
۸۵	گفتار دوم - شیوه نظارتی رسیدگی به شکایات و مکاتبات افراد
۸۷	الف - سابقه حق شکایت فردی در حقوق بین الملل
۸۸	ب - نظریات راجع به پذیرش و عدم پذیرش این روش به عنوان یک شیوه نظارتی
۹۱	ج - اهمیت پروتکل اختیاری میثاق حقوق مدنی و سیاسی در حقوق بین الملل
۹۲	د - وضعیت پروتکل اختیاری، افراد و مکاتبات
۹۴	ل - صلاحیت کمیته حقوق بشر به موجب این شیوه نظارتی
۹۵	م - مقررات کلی راجع به بررسی اطلاعیه‌ها و مکاتبات افراد
۹۵	۱ - شرایط مکاتبات و اطلاعیه‌های قابل پذیرش
۱۰۷	۲ - ارسال و دریافت مکاتبات
۱۱۵	۳ - وظیفه و عملکرد کمیته حقوق بشر به موجب پروتکل اختیاری
۱۱۵	ن - قلمرو اعمال این شیوه نظارتی و مسأله شمول حق شکایت
۱۱۹	و - ماهیت و ارزیابی این شیوه نظارتی
۱۲۱	بخش دوم - ارتباطات و قابلیت‌های نظارتی سازمان ملل متحد در رابطه با میثاقها
۱۲۳	فصل اول - سازمان ملل متحد و میثاقهای بین المللی حقوق بشر
۱۲۳	گفتار اول - حقوق بشر در منشور سازمان ملل متحد
۱۲۶	الف - اهداف و اصول سازمان در باره تحقق حقوق بشر

۱۲۹	ب - راهکارهای سازمان جهت دستیابی به این اهداف
۱۳۶	ج - نهادهای مسؤل اجرای این اهداف
۱۳۷	گفتار دوم - ارتباط میان میثاقهای بین المللی حقوق بشر و سازمان ملل متحد
۱۳۸	الف - تشکیل و انتخاب اعضای نهادهای نظارتی میثاقها
۱۴۰	ب - وابستگی مالی، تدارکاتی و اداری
۱۴۵	ج - سایر گونه‌های ارتباط
۱۵۱	فصل دوم - بررسی نقش و قابلیت‌های نظارتی ارکان و نهادهای مرتبط با میثاقها در سازمان ملل متحد
۱۵۲	گفتار اول - نقش و قابلیت نظارتی مجمع عمومی سازمان ملل متحد
۱۵۲	الف - اعمال نظارت به موجب مقررات میثاقها
۱۵۶	ب - اعمال نظارت بر اساس صلاحیت عام خود
۱۶۲	۱ - مکانیزمهای نظارتی مجمع عمومی
۱۶۶	۲ - ماهیت مکانیزمهای نظارتی مجمع عمومی
۱۶۸	ج - ارزیابی نقش و ماهیت نظارتی مجمع عمومی
۱۷۱	گفتار دوم - نقش و قابلیت نظارتی شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد
۱۷۱	الف - اعمال نظارت به موجب مقررات میثاقها
۱۷۸	ب - اعمال نظارت بر اساس صلاحیت عام خود
۱۸۳	ج - ارزیابی نقش و ماهیت نظارتی شورای اقتصادی و اجتماعی
۱۸۴	گفتار سوم - نقش و قابلیت نظارتی دبیرکل سازمان ملل متحد
۱۸۵	الف - وضعیت و جایگاه دبیرکل در نظام نظارتی میثاقها
۱۸۷	ب - صلاحیت و اختیارات دبیرکل جهت نظارت بر میثاقها
۱۹۰	ملاحظات نهایی
۱۹۳	نتیجه‌گیری
	ضمائم
	منابع و مأخذ

جدول عبارات و اصطلاحات اختصاری

<i>AJIL</i>	<i>American Journal of International Law</i>
<i>BYIL</i>	<i>British Yearbook of International Law</i>
<i>DOC</i>	<i>Document</i>
<i>ECOSOC</i>	<i>Economic and Social Council</i>
<i>GA</i>	<i>General Assembly</i>
<i>HRC</i>	<i>Human Rights Committee</i>
<i>HRQ</i>	<i>Human Rights Quarterly</i>
<i>ICCPR / CCPR</i>	<i>International Covenant on Civil and Political Rights</i>
<i>ICJ</i>	<i>International Court of Justice</i>
<i>ICLQ</i>	<i>International and Comparative Law Quarterly</i>
<i>Res</i>	<i>Resolution</i>
<i>Santa Clara LR</i>	<i>Santa Clara Law Review</i>
<i>UN</i>	<i>United Nations</i>
<i>UNCHR</i>	<i>The United Nations Center for Human Rights</i>

تشکر و قدردانی

با سپاس و امتنان از جناب آقای دکتر ابراهیم بیگ زاده که با راهنماییها و ارشادات ارزنده خود عالمانه و بزرگوارانه، حقیر را در نوشتن این پایان نامه یاری نمودند و تشکر و قدردانی از جناب آقای دکتر جمال سیفی که همواره ما را از نظرات صائب و خردمندانه خویش در نگارش این نوشته بهره‌مند ساختند. نوشته حاضر به سرانجام نمی‌رسید مگر با کمک. راهنمایی. تذکرات و ارشادات گرانقدر دو استاد و سرور بزرگووار که همواره خود را مرهون لطف و عنایت ایشان میدانم.

در اینجا لازم میدانم از اساتید عظام دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی بویژه آقایان دکتر فلسفی. دکتر هاشمی و دکتر شهیدی که عمر گرانمایه خویش را مصروف خدمت به دانشجویان و دانش پژوهان نموده‌اند و حق بزرگی برگردن جامعه حقوقدان کشور دارند سپاسگزاری نمایم.

همچنین از خدمات و زحمات کارکنان شریف و زحمتکش کتابخانه دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی خانمها عالمی، زیباییا و میرزابزرگ و نیز از همکاری صمیمانه کارکنان محترم مرکز اطلاعات سازمان ملل در تهران بویژه سرکار خانم قائم مقامی تشکر و قدردانی مینمایم.

مقدمه

حقوق بشر امروزه کانون اصلی توجه افکار عمومی بین‌المللی و رعایت آن معیار مقبولیت یک کشور در جامعه جهانی است. اندیشه حمایت از حقوق بشر همواره در طول تاریخ بعنوان عاملی برای مبارزه علیه ظلم و بی‌عدالتی و تلاش برای تأمین حداقل حقوقی برای افراد جامعه مورد توجه بوده و در آثار فلاسفه و اندیشمندان بر آن تأکید شده است.^۱ در یک بیان ریشه اصلی بسیاری از جنگ‌های تاریخ بشر را در نهایت باید ناشی از نادیده گرفتن حقوق اساسی انسان و عدم احترام به حیثیت ذاتی او دانست. در آغاز قرن بیستم و پایان جنگ جهانی اول اگر چه مسأله حقوق بشر مورد توجه ویژه قرار گرفت اما روند رو به رشد حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی و تقویت نظارت بین‌المللی بر آن ناشی از تجربه جنگ جهانی دوم و نقض شدید و هولناک حقوق انسانها در دوران این جنگ است. بدنبال جنایات و فجایع ضدبشری در دوران جنگ جهانی دوم این اعتقاد مطرح شد اگر در جامعه ملل یک نظام بین‌المللی مؤثر حمایت از حقوق بشر وجود داشت، نقض حقوق انسانها آنگونه که در دوران این جنگ اتفاق افتاد و حتی خود جنگ رخ نمی‌داد.^۲ از این رو دولتهای جهان پس از جنگ درصدد برآمدند تا موازین و معیارهای حقوق بشر را تنظیم و تدوین نموده و حمایت از آن را شکل دهند. با تصویب منشور ملل متحد، ترویج احترام جهانی و مؤثر از حقوق بشر یکی از مسئولیتهای سازمان ملل اعلام و نهادهای مناسب برای ایفای این مسئولیت پیش بینی شد. با شکل‌گیری پایه‌های نظام بین‌المللی حمایت از حقوق بشر بوسیله منشور، دفاع از این حقوق در نیم قرن اخیر رشد چشمگیری

۱- ارفعی، عالیه و دیگران. حقوق بشر از دیدگاه مجامع بین‌المللی. مؤسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه. تهران. ۱۳۷۲.

ص ۳.

۲- دکتر مهرپور، حسین. نظام بین‌المللی حقوق بشر. انتشارات اطلاعات. تهران. ۱۳۷۷. ص ۳۶.

یافت و در این دوره اعلامیه‌ها و کنوانسیون‌های متعددی در ابعاد مختلف تهیه و تدوین گردید که تعهدات روشن و نسبتاً جامعی را برای کشورها در زمینه حقوق بشر ایجاد کرده‌اند.

از سوی دیگر به موازات تدوین و توسعه استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر، نهادهای گوناگونی به منظور حمایت از این حقوق در چهارچوب نظام ملل متحد ایجاد شده که نمونه اخیر آن ایجاد پست کمیساریای عالی ملل متحد برای حقوق بشر در سال ۱۹۹۳ است.

هدف نهایی و انگیزه اصلی حمایت از حقوق بشر، حفظ صلح و امنیت بین‌المللی است و این امر در مقدمه هر دو میثاق بین‌المللی حقوق بشر مورد توجه قرار گرفته و «شناسایی حیثیت ذاتی و حقوق یکسان و غیرقابل انتقال کلیه اعضاء خانواده بشر مبنای آزادی، عدالت و صلح در جهان» اعلام شده است. مجمع عمومی در جهت تحقق این هدف که همانا نخستین هدف سازمان ملل متحد نیز هست در نخستین گام در دهم دسامبر ۱۹۴۸ اعلامیه جهانی حقوق بشر را تصویب کرد و آن را بعنوان آرمان مشترکی برای تمام مردم و کلیه ملل جهان بیان نمود. اما از آنجا که این اعلامیه علیرغم برخورداری از منزلت و جایگاه والای معنوی و سیاسی فاقد ضمانت اجرایی بود، مجمع عمومی در مرحله بعدی میثاق‌های بین‌المللی حقوق بشر شامل میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و پروتکل اختیاری منضم به آن را طی قطعنامه 2200A(XXI) در ۱۶ دسامبر ۱۹۶۶ به تصویب رساند. البته میثاق حقوق مدنی و سیاسی دارای دو پروتکل اختیاری است که پروتکل دوم آن در مورد الغای مجازات اعدام در سال ۱۹۸۹ به این میثاق منضم شده است. در حقیقت باید گفت که هدف سازمان ملل متحد از تصویب میثاقها تحقق موازین بیان شده در اعلامیه جهانی حقوق بشر و وارد کردن اصول و معیارهای کلی مندرج در این اعلامیه در یک سند بین‌المللی مؤثر و الزام آور

بود.^۱

میثاق‌های بین‌المللی حقوق بشر حاصل نزدیک به دو دهه تلاش بی وقفه و مطالعه و بررسی از سوی کمیسیون حقوق بشر، شورای اقتصادی و اجتماعی و کمیته سوم مجمع عمومی سازمان ملل است. از همان آغاز تشکیل کمیسیون حقوق بشر که این کمیسیون برای تهیه و تنظیم یک منشور بین‌المللی حقوق بشر^۲ مأموریت یافت، مباحثات و نظرات مختلفی در مورد شکل این منشور از قبیل، اعلامیه، یک قطعنامه مجمع عمومی، کنوانسیون چند جانبه الزام آور یا بصورت یک اصلاحیه برای منشور ملل متحد مطرح شد. در نتیجه این فکر که جمع بین‌نظرهای مختلف بود نضج گرفت که منشور بین‌المللی حقوق بشر بصورت یک سند واحد و جامع تهیه نشود بلکه شامل دو سند بین‌المللی و یا بیشتر اعم از اعلامیه، میثاق و تدابیر اجرایی باشد. بنابراین در دومین اجلاس کمیسیون حقوق بشر که در اواخر ۱۹۴۸ در ژنو تشکیل شد. مسأله اعلامیه، میثاق و تدابیر اجرایی مورد بررسی و تصمیم‌گیری واقع شد و سومین اجلاس کمیسیون نیز به بررسی پیش نویس اعلامیه جهانی حقوق بشر اختصاص یافت. به این ترتیب اعلامیه حقوق بشر بعنوان نخستین سند از منشور بین‌المللی حقوق بشر تکمیل و به تصویب مجمع عمومی رسید. سپس با ادامه تلاشها برای تنظیم و تصویب اسناد بین‌المللی الزام آور، دو میثاق بین‌المللی حقوق بشر و پروتکل اختیاری مربوط به میثاق حقوق مدنی و سیاسی در سال ۱۹۶۶ از تصویب مجمع عمومی گذشت. سرانجام در سال ۱۹۸۹ دومین پروتکل اختیاری در مورد الغای مجازات اعدام به میثاق حقوق مدنی و سیاسی الحاق شد که با تصویب آن منشور بین‌المللی حقوق بشر تکمیل شد. در مجموع این پنج سند بین‌المللی یعنی اعلامیه جهانی حقوق بشر، میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و دو پروتکل الحاقی به آن را اصطلاحاً منشور بین‌المللی حقوق

۱- دکتر متین دفتری، احمد، حقوق بشر و حمایت بین‌المللی آن. چاپخانه بهمن، تهران، ۱۳۴۸، ص ۲۳.

بشر می‌نامند.^۱

تهیه و تنظیم میثاقها با برخی مسایل همراه بود. یکی از نکات مهم در زمان تدوین میثاقها مسأله تعداد میثاقها بود و اینکه آیا باید یک سند واحد تهیه شود یا چند سند؟ عبارت دیگر آیا حقوق مدنی و سیاسی و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در یک سند واحد قرار گیرند یا در سندهای جداگانه تهیه شوند؟ مجمع عمومی طی قطعنامه‌ای که در پنجمین نشست خود در سال ۱۹۵۰ به تصویب رساند اعلام کرد که حقوق و آزادیهای مدنی و سیاسی و اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با یکدیگر مرتبط و وابسته هستند و نمی‌توان آنها را از یکدیگر جدا کرد. اما به دنبال بحثهای طولانی، مسأله تعداد میثاقها به موجب تصمیم مجمع عمومی در سال ۱۹۵۲ حل شد و مجمع به این نتیجه رسید که باید دو میثاق جداگانه تهیه و تنظیم شود. مسأله تعداد میثاقها بطور لاینفک با تدابیر اجرایی آنها رابطه داشت. زیرا حقوق مدنی و سیاسی را می‌توان بلافاصله تأمین و اجرا کرد در صورتی که حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ماهیتاً به گونه‌ای است که باید به تدریج اجرا شوند و اجرای آن به شرایط و امکانات موجود هر کشور بستگی دارد. با توجه به کیفیت اجرای دو دسته از حقوق بیان شده در دو میثاق بود که مکانیزم گزارش دهی و بررسی گزارشات دولتهای عضو بعنوان مناسب‌ترین و تنها طریقه نظارتی میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در نظر گرفته شد. اما در مورد میثاق حقوق مدنی و سیاسی که ماهیت حقوق مندرج در آن اجرای فوری آن را ایجاب می‌کرد، علاوه بر طریقه گزارش‌دهی و بررسی گزارشات کشورها، شیوه‌های نظارتی دیگری شامل شیوه رسیدگی به شکایت و اختلافات میان کشوری و شیوه رسیدگی به شکایات افراد نیز پیش‌بینی شد.

میثاقهای بین‌المللی حقوق بشر یکی از مهمترین معاهدات بین‌المللی در قلمرو حقوق بشر هستند که شامل گسترده و وسیعی از عمده‌ترین موضوعات حقوق بشر می‌باشند.

۱- دکتر مهرپور، نظام بین‌المللی حقوق بشر، پیشین، ص ۴۲.

بعبارت دیگر میثاقها جامع‌ترین معاهدات در حقوق بین‌المللی در زمینه حقوق بشر هم از لحاظ حقوق تحت پوشش و هم از لحاظ قلمرو جغرافیایی شان هستند. بطوریکه هم اکنون بیش از ۱۴۰ کشور از تمام مناطق جهان عضو این میثاقها هستند. از ۱۹ دسامبر ۱۹۶۶ که میثاقها در نیویورک برای امضای کشورها مفتوح گذاشته شدند تا ۳۰ آوریل ۱۹۹۹، ۱۴۱ کشور عضو میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هستند و ۶۰ کشور نیز آن را امضاء کردند.^۱ جمهوری اسلامی ایران در تاریخ ۴ آوریل ۱۹۶۸ این میثاق را امضاء و در ۲۴ ژوئن ۱۹۷۵ آن را تصویب کرد. همچنین تا تاریخ مذکور (۳۰ آوریل ۱۹۹۹) ۱۴۴ کشور عضو میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی می‌باشند و ۶۰ کشور نیز آن را امضاء کردند.^۲ جمهوری اسلامی ایران نیز این میثاق را همانند قبلی در ۴ آوریل ۱۹۶۸ امضاء کرد و در ۲۴ ژوئن ۱۹۷۵ آن را به تصویب رساند.^۳

دو میثاق بین‌المللی حقوق بشر پایه و اساس حمایت قانونی از حقوق شناخته شده بشر بوسیله سازمان ملل متحد را تشکیل می‌دهند و در یک بیان پایه‌گذار حقوق موضوعه در زمینه حقوق بشر هستند.^۴ میثاقها بعنوان بیان‌کننده مهمترین اصول و معیارهای حقوق بشری، همواره مورد استناد ارکان و نهادهای دست‌اندرکار حقوق بشر سازمان ملل و قطعنامه‌های صادره از سوی این ارکان و نهادها و نیز مورد توجه و استناد پارلمانهای ملی، انجمن‌ها و سازمانهای غیردولتی بوده‌اند و اصول و موازین مندرج در این میثاقها بعنوان معیاری برای سنجش احترام و رعایت حقوق بشر از سوی یک کشور

1- Multilateral Treaties Deposited With the secretary - General, Status as to 30 April 1999, united Nations publication , New York, 1999 p,116.

2- Ibid, p.128.

۳- تا پایان ماه مه سال ۲۰۰۱ میلادی ۱۴۳ کشور عضو میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هستند و ۶۴ کشور نیز آن را به امضاء رساندند. همچنین ۱۴۷ کشور عضو میثاق حقوق مدنی و سیاسی می‌باشند و ۶۵ کشور نیز آن را امضاء کردند. نک:

[http://untreaty.un.org/ENGLISH/bible/english internet bible/part I/chapter IV/treaty4.asp](http://untreaty.un.org/ENGLISH/bible/english%20internet%20bible/part%20I/chapter%20IV/treaty4.asp)

۴- کیلیار، کلود آلبر. نهادهای روابط بین‌الملل، ترجمه و تحقیق از دکتر هدایت الله فلسفی، مجلد اول، چاپ اول. نشر نو، تهران،

است. برخی از مقررات میثاقها بویژه نرمها و هنجارهای بیان شده در میثاق حقوق مدنی و سیاسی بیانگر حقوق بین‌الملل عرفی و براین اساس برای کشورهای غیرعضو نیز لازم‌الاجرا می‌باشند.

میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دارای یک مقدمه و ۳۱ ماده مشتمل بر عمده‌ترین حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بیان شده در اعلامیه جهانی حقوق بشر اما با تفصیل بیشتر است. حق کار کردن با شرایط عادلانه و مساعد، حق داشتن اتحادیه‌های کارگری، حق بیمه‌های اجتماعی، حق حمایت و کمک به خانواده، حق معاش و داشتن زندگی در سطح متناسب، حق استفاده از عالی‌ترین درجه سلامت جسمی و روحی، حق شرکت در زندگی فرهنگی و بهره‌مند شدن از فواید و منافع مادی و معنوی ناشی از هرگونه اثر علمی، ادبی یا هنری از جمله حقوق شناخته شده در این میثاق است.

همچنین میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی دارای یک مقدمه و ۵۳ ماده و شامل عمده‌ترین حقوق مدنی و سیاسی است که در قوانین اساسی کشورهای جهان سابقه دارد و به اصطلاح از سنن حقوقی و ملهم از اعلامیه جهانی حقوق بشر است. از جمله حقوق و آزادیهای بیان شده در این میثاق که در مواد ۶ تا ۲۷ ذکر شده‌اند عبارتند از حق زندگی، آزادی و امنیت فردی، آزادی ترک کشور و حق عبور و مرور آزادانه، حق انتخاب مسکن و اقامتگاه، حق تساوی در مقابل دادگاهها، اعم از مدنی و کیفری، اصل برائت، حداقل تضمین در اتهامات جزایی، حق خواستن تجدیدنظر در مورد محکومیت از دادگاههای عالی، حق جبران خسارت در مورد بازداشت‌های غیرقانونی، حق استفاده از وکیل مدافع، محدودیت مجازات اعدام به مهمترین جنایات، حق درخواست عفو یا تخفیف مجازات برای محکوم به اعدام، حق شناخته شدن شخصیت افراد در مقابل قانون، آزادی فکر و وجدان و مذهب و حق اظهار عقیده بلامانع، حق آزادی بیان، حق تشکیل مجامع مسالمت‌آمیز، ازدواج و تأسیس خانواده، حمایت خاص از کودکان، شرکت در امور مملکت و انتخابات ادواری و حق تساوی در استفاده از حمایت قوانین.